

'נאָכריכטן-בלאַט' (Nachrichten-Blatt): ידיעון שנשכח*

שנים ספורות לאחר תום מלחמת העולם הראשונה החלו התארגנויות של תנועות נוער יהודיות בריכוזי היהודים ביבשת אירופה. ההתארגנויות היהודיות הושפעו מהתעוררותן של תנועות נוער בקרב האוכלוסיות בארצות השונות, אך התנועות היהודיות נשאו כמובן אופי אחר.

מקובל לראות את שנת תרע"ט כשנת יסודה של תנועת "עזרא" בגרמניה¹, בהסתמך על העובדה שבשנה זו התקיימה בעיר הלברשטט ועידת היסוד של התנועה². במשך השנים הראשונות לפעילותה נפתחו סניפים של התנועה כמעט בכל מקום בגרמניה בו היה ריכוז של יהודים אורתודוקסים, שחינכו על פי תורתו של הרש"ר הירש זצ"ל "תורה עם דרך ארץ". אחת הדרכים לגבש את חברי התנועה היתה פרסומם של דפי-קשר תקופתיים שהופצו בקרב חברי התנועה. ביטאון תנועות הנוער היהודיות באזור בוואריה שבגרמניה במשך שנים רבות נקרא Nachrichten-Blatt (=דף חדשות, ידיעון). מעניינת העובדה, שבמספר מחקרים שנכתבו בארץ על אודות תנועות הנוער היהודיות בכלל, ועל תנועת "עזרא" בפרט, לא נזכר עיתון זה כלל³; המחקרים הללו גדושים במידע ומקורות, אולם בביבליוגרפיה המצורפת אליהן (הכוללת גם רשימות של כתבי-עת, עיתונים ופרסומים תקופתיים אחרים) אין לו זכר⁴, וזכרו נעלם גם מעיניהם של רושמי תולדות העיתונות היהודית, פרט לאחד⁵; על פיו כתב-העת הופיע בין השנים

- * מוקדש לזכרו של פרופ' מרדכי ברויאר ע"ה, מייסד 'המעין' וממייסדי סניף "עזרא" בירושלים, לרגל מלאת שנתיים לפטירתו בי"ב סיון תשס"א. תנצב"ה.
- 1 שמואל שנלר, "תנועת הנוער החרדית "עזרא", בתוך: עידן 13, ירושלים, יד יצחק בן צבי (חש"ד) 123-121 (בעיקר על התנועה בא"י).
- 2 אף שתקנון תנועת עזרא כבר נקבע כשנה לפני כן. חיים נבון, תנועת הנוער העברית "עזרא", תורה, לאומיות וחלוציות, רמת-גן, אוניברסיטת בר-אילן, תש"ס (עבודה לשם קבלת תואר דוקטור), ראו שם עמ' 8.
- 3 יהויקים דורון, נעורים בתנועה, מקורות לתולדות תנועות הנוער היהודיות בגרמניה 1909-1933, ירושלים, ראובן מס, תשנ"ו; חיים שצקר, תנועות הנוער היהודיות בגרמניה בין השנים 1900-1933, ירושלים, האוניברסיטה העברית, תשכ"ט (עבודה לשם קבלת תואר דוקטור).
- 4 במחקרו של ח' שצקר מוקדשים מספר עמודים ל"עיתונות ומקורות תנועות הנוער בגרמניה"; המחבר מזכיר את Ezra Fuehrer-Blatt וכתבי עת אחרים כגון Haboneh, Hechalutz, Haschomer ועוד רבים, ראו שם רשימה בעמ' 3.
- 5 יהודה גוטהלף (עורך), עיתונות יהודית שהיתה, תל-אביב תשל"ג, עמ' 413.

WEIER SCHWARZ, Ph D.
ne Ha'choma 3, Old City
2-2-6271930, Fax. 6274317
ruaaalem 97500 ISRAEL

Einzelpreis 25 Pfennig.

„Nachrichten-Blatt“

Herausgegeben von der
Leitung des Verbandes gesetzestreu jüdischer Jugendvereine Bayerns (i. d. A. J. J. O.)
Sitz Nürnberg-Fürth.

Abonnementspreis pro Jahr inkl. Porto	Ersteht monatlich	G.-Mk. 3.-	Verantwortlich für die Redaktion:
Inseraten-Preise auf Anfrage			i. V. Felix Gelernter, Nürnberg, Bauerngasse 24
Inseraten-Annahme: E. Beatus, Nürnberg, Leonhardstraße 21.			Sekretariat und Expedition: Bauerngasse 22.
			Nachdruck der Artikel nur mit besonderer Einwilligung gestattet.

No. 5

אייר תרפ"ה ל"פ | Mai 1925.

4. Jahrgang.

Dieser Nummer legen wir unseren Abonnenten ein altbekanntes Lied, das bei der Mahlzeit am Schabbos-Ausgang gesungen wird, bei. Die Melodie ist nach alten נינים von Herrn Oberkantor Steinfeld, Nürnberg komponiert.

Jüdische Jugend.

Im Leben eines jeden Menschen gibt es eine Zeit der glühenden Begeisterung für Ideale, eine Zeit des eifrigen Bemühens, sich eine Weltanschauung zu bilden und der Versuche, diese sofort dem Leben anzupassen. Eine Zeit der wilden, leidenschaftlichen Jagd nach höheren Gütern.

Das ist die Jugendzeit. Da sind die Jahre des ~~Wankens zwischen jüdischer und nichtjüdischer Weltanschauung.~~ Der Enkel lehnt sich auf gegen großväterliche Ueberlieferung. Zwei Kulturen streiten gegeneinander, deren eine sich in der modernen Großstadt, deren andere sich im jüdischen Altertum spiegelt.

Das sind Jahre, die neue Gefühle und Bestrebungen zum Ausbruch bringen und einen Haß nähren gegen die Schranken, die nüchterner Verstand und maßvolle Einsicht ihr wohl zudiktieren möchten.

Dieser leidenschaftliche Kampf ist in jüdischer und nichtjüdischer Literatur, in Dichtung und Sage wegen seiner hellen, positiven Lichtseiten verherrlicht worden. Gerhard Hauptmann nennt in seinem „Armen Heinrich“ die Ringenden kurzweg die „Lebendigen“, wie Goethe singt: „Denn ich bin ein Mensch gewesen, und das heißt ein Kämpfer sein“ und noch weiter zurück nennt ein griechischer Philosoph des Altertums den Kampf den Urgrund alles Seins. Hätte das Judentum eine orientalische Weltanschauung, so wäre ihm nichts verhafter als dieser Kampf, nichts erschiene ihm idealer als die Ergebung in das, was ist, und das träge Beharren bei dem, was geworden. Jüdische Jugend gäbe es nicht, aber das Gegenteil ist der Fall.

Dem Juden erscheint der Kampf nicht nur als unvermeidliche, sondern auch als erwünschte Begleiterscheinung seines Seins und Sollens. Der Mond mit seiner ewigen Verjüngung ist ihm Vorbild. In seiner Geschichte, wo jede Stufe der Entwicklung mit den Spuren des Martyriums bezeichnet ist, hat er eine gute Lehrmeisterin gehabt. Kein Fortschritt ohne Opfer! Der Talmudjünger wußte: בכקום שבגליל חסובה | Durch Irrtum gelangt man schließlich zur Wahrheit und unsere größten Männer haben eingestanden, daß sie durch nichts so

Die Kämpfe Jakobs mit Esau und die Kämpfe Israels gegen die Kananiter zur Zeit der Könige sind symptomatisch geworden für die Geschichte der Judentum in dem Sinne, daß immer erst ein Kampf stattfinden mußte, um persönliches und allgemeines Leben im Judentum zu steigern, bis nach den קרבני דבשירא der große, gewaltige Menschheitskampf zum Siege führt. So ist das Judentum die Religion der Jugend. Es kennt kein Kismet, keine dumpe Hingabe, sondern bewußtes, stets neues Eringen dessen, was sie ererbt von ihren Vätern.

Aber die Kämpfe der Jugend können auch ihre dunklen, negativen Schattenseiten zeitigen. Wenn, wie wir eingangs gesagt haben, diese Kämpfe im Leben jeder Jugend unvermeidlich sind, so sind sie im Leben des jüdischen Jünglings und ~~besonders des ostjüdischen~~, bei dem sie meist früher und mit elementarerer Gewalt einsetzen, viel gefährlicher, weil hier das Individuum in seinem Alter und in seiner Jüdischkeit gleichermaßen in doppelter Stärke die Grundtendenzen besitzt, die für den Sturm und Drang bezeichnend sind. Das ist der Kultus der Persönlichkeit, der Kultus der Sinnlichkeit und der Kultus der Natur, das sind die Triebkräfte, die für die Jugend so gefährlich sind wie für das Judentum, wenn sie nicht erkannt und in die richtigen Bahnen gelenkt werden. Diese Kräfte werden aber vor allen verstärkt durch die Wandlungen, die unsere Zeit in alle Gebiete des Lebens hineingebracht hat. Der Jugendliche fühlt sich heute ringsum aufgefordert, sich gegenüber den gewandelten Zeitverhältnissen nicht an „Veraltetes“ und „Ueberlebtes“ zu hängen. In Zeitungen, Jugendzeitschriften und Versammlungen und in Vereinen, ja schon in den „Schülerräten“ gibt sich der Zeitgeist durch die Kritik an den sozialen und wirtschaftlichen Verhältnissen kund, die der Jungjude ohne viel Besinnen auch auf die Grundsätze des Judentums ausdehnt; durch eine Kritik, die zum mindesten mittelbar daraufhin wirkt, die Forderungen der Religion zu entkräften, indem der Widerspruchsgeist zum Prinzip erhoben und der Materialismus gepflegt wird. Der Kultus, den der Jugendliche mit seiner Persönlichkeit treibt, drängt ihn aus dem Rahmen der Familie und des Volkes hinaus; Pietät und jüdisches Nationalgefühl sind für ihn nur bedingt von Bedeutung, soweit sie ihm keine Pflichten auferlegen und soweit sie nicht durch andere Gefühle und starke Sinnlichkeit aufgehoben werden, führen sie doch nicht zu einer Anerkennung jüdischer Lehren und Gesetze, gegen die sich auch seine Natur auflehnt.

תרפ"ג-תרצ"ג (1923-1933). מ"מ העורך היה פליקס גלרנטר מנירנברג (הוא גם פירסם מאמר חשוב על יהודי עיר זו). העיתון כתוב בלשון הגרמנית, אך בחלק מהגיליונות משולבים גם דברי תורה, חידות וכד' בעברית. בחלק מהגיליונות משולבות מודעות פרסומת וידיעות כלליות עבור בני הקהילות, כפי שנפרט להלן. חלק מהעלונים מסוג זה הופץ בתשלום כדי לממן את הוצאתם לאור, וכך גם ידיעון זה שאנו דנים בו; נראה שהמיון היווה גם כעין מס חבר שהוטל על כל חבר בתנועה.

לאחרונה נודע לי על מספר גליונות מכתב עת זה ששרדו⁶. האוסף מחזיק את הגיליונות הבאים: שנה ראשונה תרפ"ג (1923), גיליון מיוחד לפורים כתוב במכונת כתיבה. שנה שניה תרפ"ד (1924), גיליונות מס' 2 מחודש תשרי, מס' 4 מחודש ניסן, מס' 5 מחודש אייר, מס' 7 מחודש תמוז, מס' 8 מחודש אב, מס' 9 לחודש אלול (רק דף השער). שנה שלישית תרפ"ה (1925), מס' 1 לחודש תשרי, מס' 11? לחודש חשוון. שנה רביעית תרפ"ה (1925), מס' 1 לחודש טבת, מס' 2 לחודש שבט, מס' 3 לחודש אדר, מס' 4 לחודש ניסן, מס' 5 לחודש אייר, מס' 7 לחודש תמוז. שנה שישית תרפ"ח (1928), מס' 12 לחודש שבט. שנה עשירית תרצ"ב (1932), מס' 10 לחודש תשרי. בסך הכל נשמרו באוסף המצוי בידינו שבע עשרה גיליונות, שמצבם גרוע למדי. חלק מהגיליונות מחזיקים 10-12 עמ'. הגיליון הראשון קטן משאר הגיליונות, 17x23 ס"מ, ואילו שאר הגיליונות גודלם 24x36 ס"מ, כולם נושאים את הכותרת Nachrichten-Blatt, וכן נוספה כותרת משנה: Herausgegeben von der Leitung des Verbandes gesetzestreu jüdischer Jugendvereine Bayerns, Sitz Nürnberg-Fürth. שרידי כתב־העת הללו הם בני שמונים שנה ומעלה, וההחזקה המרושלת (בשגגה) פגעה בהם קשות - חלקם נרטבו, אחדים היו מקופלים ונקרעו במקומות שונים, וחלק מהדפים הודבקו באופן שהרע את מצב הנייר. אם מצויים גיליונות נוספים בידיים פרטיות ראוי להשלים את האוסף. כאמור, הגיליון הראשון מוקדש כולו לפורים, והוא כולל הרבה חומר הומוריסטי. בעמ' 3 מופיעה "פינת דינים" Deorajssו [דאורייתא] שנכתבה בידי Dr. A. M. Orez בגיליון זה מפורטות הקהילות היהודיות בהן התקיימו תנועות נוער שאליהן נשלחו הגיליונות: Fürth, Uffenheim, Berolzheim, Ansbach, Regensburg, Würzburg, Treuchtlingen, Schweinfurt, Nürnberg. גיליון תשרי תרפ"ד מוקדש לחגי חודש תשרי, ומדור ההלכה נכתב בידי הרב ד"ר קליין מנירנברג⁷. הגיליון לחודש ניסן אף

6 הם הועברו למשמרת לפני שנתיים לידי פרופ' מאיר שוורץ, העומד בראש "בית אשכנז" שמקום מושבו ב"היכל שלמה" בירושלים. לפי בקשתו בדקתי במאגרים הממוחשבים והתברר שעלון זה אינו רשום במצאי הספריות הגדולות בארץ (המאגדות בקטלוג המאוחד של כתבי העת והעיתונים), ולא נמצא בהן ולו גיליון אחד של כתב העת הזה. פרופ' שוורץ בטובו הסכים שבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים יצלם את הגיליונות ששרדו במיקרופילם, וכך עומדים היום גיליונות אלו לרשות הקהל.

7 הרב ד"ר אברהם יצחק קליין זצ"ל (תרל"ה-תשכ"א), מנהיגה הרוחני של הקהילה החרדית

הוא הופק במכונת כתיבה, ועניינו המרכזי הוא חג הפסח. מאמר הפתיחה נכתב בידי הרב ד"ר בראדר (Brader), מאמר העוסק בהולדת עם ישראל (עם זאת עם ישראל ממצרים) נכתב בידי מקס Gutmann, ומאמר העוסק בפעילות של תנועות הנוער נכתב בידי Gustav Münz מנירנברג⁸. לעתים שולבו מאמרים אקטואליים, כך היא רשימתו של יעקב Kohn העוסק בבחירות הכלליות בבאוריה באותה שנה⁹. בגליון זה צורפו דינים לפסח ללא חתימת המחבר. חותמות את הגיליון ידיעות מהסניפים השונים: Windsheim, Ansbach, Adelsdorf, Straubing, Sugenheim, Nürnberg.

הגיליון לחודש אייר מדרך הטבע מוקדש לתקופת ספירת העומר. מיוחדת לגיליון זה רשימתו של מ' קלוגמן הנושאת את הכותרת "ארץ ישראל ואנחנו", העוסקת ביחסה של אגודת ישראל לבניינה של א". לגיליון זה צורפה לראשונה גם כתבה בעברית עבור "מחלקה עברית לבני הנעורים", הכוללת משל ממשלי המגיד מדובנא. נוספו פה כמה פרסומות, בהן של בית המסחר לספרים של J. Bulka בנירנברג, וכן של מר שמעון כהן בעל בית מסחר ליינות מאותו מקום, שמודיע שיש ברשותו Palästina-Weine, היינו יינות מארץ ישראל.

הגיליון לחודש תמוז כולל בין השאר דיווח על פעילותה של אגודת ישראל בא": פתיחת בי"ס לבנות בעיר העתיקה בירושלים, וכן כיתות לימוד לבנות מחוץ לעיר העתיקה, ייסוד "תלמוד תורה" בפתח תקוה, שני בתי ספר לילדי עדות המזרח Sefardische Schule ביישוב "בני ציון", פתיחת "חדר" בגבעת שאול - ירושלים, וכן "חדר" עבור ילדי תימן. במיוחד מעניינת הידיעה הבאה: נאספו כספים כדי לחלקם לחקלאים "שומרי שמיטה" בארץ ישראל, כדי שלא תשתכח מצוות השמיטה בעם ישראל.

גיליון תשרי תרפ"ה מוקדש לימים הנוראים, כולל ברכות לשנה החדשה לחשובי הקהילות. ב"פינת ארץ ישראל" מופנית קריאה לבני הנוער להרים תרומה כספית בכל ראש חודש עבור בניין א". גיליון חשון מתייחד בתיאור מסעו של יעקב בראודה מפירט (Fürth) לארץ ישראל. מסעו החל בקנטרה של מצרים, משם ברכבת הישר לתל אביב (היו זמנים כאלה!). הוא מתאר את תל אביב הנבנית, בתים חד קומתיים וכד'. מה שמפעים אותו, שבכל מקום הוא מוצא רק יהודים - בבניין, בסלילת כבישים, בהקמת עמודי חשמל ועוד. בירושלים הוא מתפלל בבית הכנסת של הרב חיים זוננפלד, משם הוא ממשיך לחברון, בה הוא שותף לחווייה המצערת שבמערות המכפלה מותר ליהודים לעלות רק עד למדרגה השביעית. בגיליונות אחדים הובאו סקירות על הקהילות הוותיקות בבאוריה. כך בגיליון

בנירנברג. שימש כרב בנירנברג בין השנים תרס"ט-תרצ"ג. עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ט ונפטר בה. מקור: יד ושם, פנקס הקהילות - באואריה, ירושלים תשל"ג, עמ' 203, 311, 324.

8 עו"ד, פעיל באגודת ישראל. בתרצ"ג עלה ארצה והתפרנס ממלאכות שונות. נפטר בשיבה טובה בשנת תשנ"ג בן צ"א.

9 לא הצלחתי לברר פרטים אודות כותבי הרשימות בגיליון זה.

לחודש תמוז תרפ"ה מתוארים בידי הרב ד"ר ויינברג מנוימרקט¹⁰ תולדותיה של קהילה קטנה בעיירה Taging שהתקיימה עד ראשית המאה הי"ז; במקום נותרו בית כנסת ובית קברות. בגיליון תשרי לשנת תרצ"ב מוקדש מקום לדמותו של הרב יוסף צבי דושינסקי, שהנהיג את העדה החרדית בירושלים לאחר פטירתו של הרב חיים זוננפלד.

הבאנו כאן מקצת תוכנם של הגיליונות המצויים באוסף. מעניין שדוקא בגיליונות האחרונים נעלמים החלקים העבריים, לעומת זאת מוצאים רשימות העוסקות באקטואליה מקומית וכלל ארצית. בכל גיליון מצויה פינה העוסקת בפעילות של קבוצות הנוער במקומות השונים, כגון: הרצאות וכינוסים שהתקיימו בחגים, אורחים שביקרו בסניפים וכד'. בגיליונות שפע של פרסומות של בתי מסחר שונים, חלקם פונים ישירות אל בני הנעורים, וכן הזמנות לבר מצוה, מועדי תפילה בבתי הכנסת, ועוד. העיתון נושא אופי חרדי-חינוכי, ורוב הכותבים בו (חלקם אנונימיים) הם רבנים. בכל גיליון ניתן לקרוא מאמר שתוכנו חיזוק הדת והאמונה בקב"ה, ופנייה לנוער להמשיך את דרך אבותיהם. המטרה החינוכית-מוסרית המוגדרת כ"תורה עם דרך ארץ" מודגשת ברשימות העיוניות המלוות את כל הגיליונות, והרי לשם כך נוסד הידיעון.

לסיכום, הצגנו כאן תיאור כללי של עיתון תנועות הנוער היהודיות בבאוריה. עיתון זה נעלם מעיניהם של כמה חוקרים שעסקו בתנועות הנוער היהודיות בגרמניה בכלל ובתנועת "עזרא" בפרט, והידיעה עליו היתה מוסיפה בוודאי נופך למחקריהם. בגיליונות השונים נכללו עשרות שמות של אישים, כותבי מאמרים, מרצים, אורחים וסתם "עמד" שהיו להם קשר לתנועות הנוער, וכן רשימת הקהילות היהודיות בהן פעלה תנועת הנוער 'עזרא', רשימה המשתנה מפעם לפעם. גילוי הגיליונות מציב יד ושם למפעל חלוצי זה של החזקת והפצת עיתון נוער יהודי בשנות השלוה-היחסית בגרמניה שלפני התקופה הנאצית.

10 פירסם מאמרים חשובים ב'שורון' ועוד. נרצח עקד"ה בשנת תש"ג.

בגנוי מערכת 'המעין' נותרה כמות קטנה של שתי חוברות שיצאו לאור לפני עשרים שנה, במלאת מאה שנה לפטירתו של רשר"ה (נפטר תרמ"ט). האחת - 'הרב שמשון ב"ר רפאל הירש זצ"ל - מאה שנה לפטירתו', מאמרים, תשובות, אגרות וכתבי יד שנאספו ליום הפטירה המאה (דברים שנדפסו ב'המעין' בשנת תשמ"ט, כולל חילופי מכתבים בין הרב במברגר והרב הירש), ערך יונה עמנואל ז"ל (80 עמ'); והשנייה - 'לדורו ולדורות', תולדותיו, מאמרים וליקוטים, ערוכים בידי אשר וסרטייל ויונה עמנואל ז"ל ויבל"א הרב נ"ר אויערבך ושמואל עמנואל שי, מוסד יצחק ברויאר ירושלים תשמ"ט (118 עמ').
במלאת 120 לפטירתו של רשר"ה זצ"ל מוזמנים מנויי 'המעין' להזמין את החוברות האלו ולקבלן תמורת: הרב שמשון ב"ר רפאל הירש - 10 ש"ח (כולל דמי טיפול ומשלוח); לדורו ולדורות - 15 ש"ח (כנ"ל).